

MARIJA
dezavij

INGA GRENCBERGA

MARIJA

dežavū *

---

* *Déjà vu* (dežavū – latv. val.) apzīmē fenomenu, kad cilvēks jūtas tā, it kā jau būtu piedzīvojis pašreizējo situāciju. Atmiņas ilūzija.

821.174-31
Gr 412

Šo darbu līdzfinansē AKKA/LAA un
Ventspils Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja.

STARPTAUTISKĀ RAKSTNIEKU
UN TULKOTĀJU MĀJA

Vāka autors **Harijs Grundmanis**

Vāka attēla autors **Toms Norde**

Autore uzņemas pilnu atbildību par citu autoru citēšanu un pārfrāzēšanu,
kā arī apliecinā, ka savā grāmatā ir ievērojusi citu autoru autortiesības.

Inga Grenčberga
MARIJA. Déjà vu

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA
Projekta vadītāja *Meldra Āboliņa*
Redaktore *Meldra Āboliņa*
Korektores *Diāna Graudiņa* un *Elīna Vēja*
Mākslinieciskais redaktors *Aigars Truhins*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6, Rīgā, LV-1010.
Red. nr. R-649.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Inga Grenčberga, 2024
© Izdevums, literārā apdare, mākslinieciskais noformējums,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2024
ISBN 978-9934-32-393-5

Saturs

Man ir svarīgi tev izstāstīt manu un grāmatu mīlestības stāstu	11
Diena Nr. 1 (trešdiena)	15
Tu vienkārši palidzi cilvēkiem	
Diena Nr. 2 (ceturtdiena)	24
Dejo, Marija, dejo!	
Diena Nr. 3 (piektdiena)	84
Aviokatastrofu izmeklēšana	
Diena Nr. 4 (sestdiena)	123
Tālāk prom, tuvāk klāt	
Diena Nr. 5 (svētdiena)	136
Marlēnas spoguļattēls	
Diena Nr. 6 (pirmdiena)	143
Svītriņas	
Diena Nr. 7 (otrdiena)	146
Rit. Apsolu!	
Diena Nr. 8 (trešdiena)	148
Mans sargeņģelis Kauns	
Diena Nr. 9 (ceturtdiena)	163
Vecomā un vecotē	
Diena Nr. 10 (piektdiena)	169
Pie okeāna	

Diena Nr. 11 (sestdiena).....	180
Piedzīvojums	
Diena Nr. 12 (svētdiena)	194
Vienkārši ļauj notikt	
Diena Nr. 13 (pirmdiena).....	211
Darīšanas metode	
Diena Nr. 14 (otrdiena)	235
Zudušo laiku meklējot. Atrodot	
Diena Nr. 15 (trešdiena).....	250
Mīlestība ir mana reliģija	
Diena Nr. 16 (ceturtdiena).....	255
Starpstāvoklis ir īss	
Diena Nr. 17 (piektdiena).....	259
Cilvēki un stāsti ceļā	
Diena Nr. 18 (sestdiena).....	274
Ceļš, kuram neredz galu	
Diena Nr. 19 (svētdiena)	281
Viens otram gravitācijas centrs	
Diena Nr. 20 (pirmdiena).....	297
Domu karsuseļi	
Diena Nr. 21 (otrdiena)	304
Sieviete Sieviete! spēks!	
Diena Nr. 22 (trešdiena).....	312
Apliecinājums	
Diena Nr. 23 (ceturtdiena).....	315
Zīmējums	

Diena Nr. 24 (piektdiena).....	327
Dziedināšana	
Diena Nr. 25 (sestdiena).....	339
Dējā vu	
Diena Nr. 26 (svētdiena)	344
Es gribēju aizmirst, bet viņš atcerēties	
Epilogs	351
Pēcvārds	353
Tekstā sastopamo svešvalodu vārdu un frāžu tulkojumi	356
Atsauces	363

ši grāmata ir mans PALDIES!
visām tām grāmatām, kuras es esmu izlasījusi,
tām grāmatām, kuras izlasīšu,
un arī tām grāmatām,
kurām man nekad nepietiks laika

mīla

Man ir svarīgi tev izstāstīt manu un grāmatu mīlestības stāstu

Vai tev kāds ir teicis: “Šo grāmatu nelasi, es jau izlasīju un varu pastāstīt, par ko tā ir”? Es neko tādu pateikt nevarētu, jo, izjutusi to īpašo emociju gammu, ko sniedz lasīšana, esmu kļuvusi teju vai par “lasīšanas sludinātāju un iedvesmotāju” un ikvienu cenšos pievērst šai “relīģijai”. Lasi! Vienalga ko, bet lasi! Kaut mazliet, bet lasi!

Rakstot šo grāmatu un kopā ar tās varoņiem dziļi izjūtot viņu piedzīvojumus, pārdomas un katru sarunu, mani piemeklēja ļoti neparasta sajūta. Visistākais dežavū! Šķita, ka manī ir atdzīvojušās visas reiz lasītās grāmatas un nu iesaistās, lai palīdzētu Marijai atrast ceļu atpakaļ pie sevis. Pavisam dabiski izveidojās tas, ko dēvē par intertekstualiāti jeb attiecībām, kādas var pastāvēt starp kādu tekstu un citiem tekstiem. Tāpēc, kad lasīsi šo grāmatu, tu reizēm tekstā atradīsi cipariņus. To atšifrējumu meklē grāmatas beigās sadaļā “Atsauces”. Atšifrējusi esmu vien autoru vārdu, nevis literārā darba nosaukumu, jo mans iedvesmas avots ir viss autora radošais gars, nevis tikai konkrēts teksts vai grāmata. Un viena nianse – autoru vārdi atsaucēs ir gan angļu, gan latviešu valodā atkarībā no tā, kurā valodā esmu grāmatu lasījusi vai klausījusies.

Ja es nelasītu, tad nespētu rakstīt. Tāpēc esmu no sirds pateicīga visiem rakstniekiem un dzejniekiem, no

kuriem esmu iedvesmojusies, radot savu grāmatu, kā arī tiem, kas palikuši ārpus tās lappusēm. Visu autoru rakstīto vai teikto esmu interpretējusi ar dziļu atbildību un pietāti, ar cieņu un mīlestību pret katru rakstīto vārdu un sajūtu.

Tāpat kā rakstīšanas procesā es iedvesmojos no citiem autoriem, tā dzīvē es mācos un aizgūstu labāko no apkārtējiem. Ar šo grāmatu es pateicos īpašajiem cilvēkiem manā dzīvē – ģimenei, dēlam, vīram, draugiem, kolēģiem un maniem sabiedrotajiem grāmatu pasaulē.

“Nesaki citiem JĀ, ja tev tas nozīmē NĒ!”

Inita Sila

– I think, we have a problem

– Maria, what do you mean

– I think, I like you more, than I should...

No

I'm sorry

This is not a thought

I feel it

... I'm into you

Diena Nr. 1 (trešdiena)

– Es vienkārši palidzu cilvēkiem.

– Ak, Madī, Madī.

– Atkal šie M-a-d-ī, M-a-d-ī... Tu zini, ka man nepatīk, ka mani tā sauc.

– Bet man šķiet, tu joprojām nesaproti to, kā ir iekārtota pasaule.

“Tava pasaule, ne vairs manējā. Es nesaprotu, kā ir iekārtota tava pasaule. Man jau ir cita pasaule, tikai tu to vēl neesi apjautis. Es jau esmu citā pasaulē. Citur.” To es tikai nodomāju. Nākas iekost mēlē, lai nepateiktu skaļi. Turklāt viņš tāpat nesaprastu, sāktos vīpsnāšana un bezjēdzīga iztaujāšana, kas, visticamāk, novestu pie konfliktam līdzīga dialoga bez rezultāta.

– Bet ja nu man šķiet, ka šī pasaule ir iekārtota – es nezinu – kaut kā nepareizi? – es nočukstu, aizsmēķēdama cigareti.

Vienīgi izredzētie zina, kur šajā biroju ēkā drīkst smēķēt, neizejot no telpām. Stāvas vītņu kāpnes aiz juridiskā departamenta telpām ved uz bēniņiem. Pa vienu no bēniņu logiem ir redzama pilsētas panorāma. Paveru logu vēdināšanas režīmā un no augšas raugos uz pilsētu, kas pamazām gatavojas vakaram: sāk veidoties sastrēgumi, un ielas piepilda steidzīgi cilvēki.

– Tātad tev šķiet, ka tu zini, kā būtu pareizi? – Arī mans sarunas biedrs no žaketes iekškabatas izņem

cigarešu paciņu un sērkociņu kastīti, ko rotā tuvējā kazino logo, un aizsmēķē.

– Nevis “kā būtu”, bet kā ir pareizi. – To pateikusi, es aizdomājos. Kurp steidzas visi šie cilvēki ielās? Uz mājām? Bet varbūt projām no mājām kādās vakara gaitās? Uz randiņiem, bāriem, teātriem? Varbūt uz naktsmaiņu viesnīcā, slimnīcā vai policijas iecirknī?

– Marija, tu nevari izglābt visus...

– ... teica Ora¹, bet jāsāk ir ar sevi! Un es sāku ar sevi.

– Tas ir smieklīgi! Ko viņa ar tevi ir izdarījusi? Es vairs neatpazīstu savu Madī. Es pieprasu atpakaļ savu agrāko Madī!

– Lai nebūtu tik smieklīgi... – Es pagriežos un ieskatos viņam acīs, reizē mēģinot nerādīt savējās, kurās jau lēnām sariešas asaras. – Varbūt sāksim ar to, ka tu mani sauc vārdā?

– Piedod, Marija Dītriha! Es pieprasu atpakaļ savu agrāko Mariju! Cik gadu mēs jau esam partneri? Desmit?

– Divpadsmit.

– Nu, lūk, Marija, pirms divpadsmit gadiem manā birojā ienāca jauna, skaista meitene, pateica: “Es gribu strādāt ar jums!” – un nolika man priekšā uz galda vēl siltu, tikko no tipogrāfijas, diplomu.

– Tās meitenes sen vairs nav. Es esmu izaugusi. Es esmu augusi!

– Bet tās meitenes dedzīgās zaļās acis un pašapziņīgā ķermeņa valoda man ļāva nešaubīties ne mirkli.

– Tu biji pats labākais. Man vajadzēja tevi pārliecināt.

– Jau nākamajā dienā tev bija pašai savs galds un darba uzdevums.

– Nē, tu joprojām šajā jomā esi pats labākais. Un tieši tāpēc es vēlējos būt tavā tuvumā, mācīties no tevis, augt tev blakus, kļūt tikpat laba kā tu. Vismaz mēģināt.

– Madī... Marija, tev tas neizdosies bez toreizējās degsmes. Bez tās uzcītības un neatlaidības neizdosies kļūt tikpat labai. – Viņš pienāk tuvāk un uzliek plaukstu man uz pleca.

– Tagad mans “būt tikpat labai” ir citādāks nekā tavs “būt tikpat labai”, saproti? Ja es nebūvēju pati savu sapni, tad kāds cits noteikti ir noalgojis mani viņa sapņa būvniecībai.² Saproti?

– Baidos, ka nesaprotu gan.

– Piedod, Gregorij, bet tagad – tieši šajā mirklī – es labāk tev to izskaidrot nevaru.

– Nevari? Ko tu nevari izskaidrot?

– Jā, nevaru. Viņa mani gaida.

– Viņa? Kur viņa tevi gaida?

– Lejā. Man jāiet, iekams viņa nav nokārtojusi visas formalitātes un aizgājusi.

– Madī, tu pieļauj lielu kļūdu. Šis viss ir kļūda, no kuras tu pagaidām vēl vari izvairīties. Baidos, ka aizejot var būt par vēlu.

– Tieši tā, šis vārds – baidos! Es vairs nevēlos baidīties. Un gribu, lai nav jābaidās arī citiem. Arī tev ne, Gregorij.

Es nodzēšu cigareti uz palodzes esošajā skārda bundžā ar sen izbalējušu kafijas pupiņu rakstu un nesalāsāmu nosaukumu, sakārtoju ciešāk ap kaklu šalli, paceļu

no grīdas somu un dokumentu mapi, kas bija atstutētas pret sienu, pastiepjot pirkstgalos un uzspiežu vieglu skūpstu Gregorijam uz vaiga. Tad nopūšos, pasmaidu un pagriežos promiešanai.

– Marija, tu esi pārlicināta?

– Nešaubīgi! Gregorij, es nekad ne par ko neesmu bijusi pārlicinātāka kā par šīs izvēles pareizumu. Viņa mani gaida. Es nevaru viņu pievilt. Es nevaru pievilt sevi. “Tu vienkārši palidzi cilvēkiem.” Tik vienkārši. Tu palidzi sev.

– Marija, es...

– Uzticies man! Vēl šoreiz. Tāpat kā esi uzticējies visas iepriekšējās reizes, tikai šoreiz vēl mazliet vairāk, vēl mazliet bezbailīgāk. Man tas ir ļoti svarīgi. Un tu to zini.

– Tev vajag manu svētību? *Urbi et orbi?*

– Ak, šī ironija! Tā tev piestāv, bet šoreiz ir lieka, un tu to zini. Mēs esam...

– Mēs esam citā līmenī, es zinu šo tavu nostāju. – Gregorijs pārtrauc mani pusvārdā un skatās pa mazo lodziņu uz pilsētu.

– Ne jau nostāju! Bet manu sajūtu un pārlicību par mūsu attiecībām.

– Es nevaru ļaut tev iet.

– Es neprasu tev atļauju, Gregorij. Tu zini, ka man tā nav nepieciešama. Es vēlos, lai tu mani saprastu. Vismaz pacienties saprast, ja šobrīd citādi nav iespējams. Es ticu, ka agri vai vēl tu sapratīsi. Uz redzēšanos, Gregorij!

– Es ilgošos... – Viņš turpina vērties tālumā.

– Es zinu, – nočukstu Gregorija siluetam pie loga.

– Un arī es ilgošos.

Ir brīži, kad izvēles ir jāizdara, un ir tādi, kad tās labāk neizdarīt un vienkārši ļauties. Kaut kādā neizskaidrojamā veidā šim brīdim piemīt abi šie aspekti.

Jau nākamajā mirklī es steigšus kāpju lejā pa vītņu kāpnēm – un prom esmu. Pa ceļam uz izeju gaitenšos vēl atsveicinos no kolēģiem un paziņām. Nokļuvusi ēkas lielajā vestibilā, starp desmitiem cilvēku ieraugu viņu. Viņas satrauktās, bet skumji cerīgās acis jau meklē mani.

– Paldies, ka pagaidīji mani. Nāc, Alise, varam iet!

– Beidzot! Tā pa īstam – varu iet un būt brīva?

– Jā, pa īstam... vienkārši būt brīva!

Alise aši pasit padusē savu dokumentu mapi un uzmet plecā nelielo somu ar izdzīvošanas minimumu tajā. Tagad viss beidzies, minimumam vairs nav robežu – minimums var plesties plašumā līdz bezgalībai. Šobrīd Alise bezgalības iemiesojumu saskata Marijā.

... more than any proof she has, is a feeling.³

...whispers... čuksti... intuīcija... nojausma... priekšnojauta... pēcnnojauta... abām mums...

– Nāc! – Viegli pieskaros Alises rokai. – Tiksim ātrāk projām no šejienes. Es ticu, ka par visu vairāk tev šobrīd gribas svaigu gaisu.

– Un kafiju. Īstu melnu kafiju. Tādu biezu un rūgtu.

– Es zinu labu kafijas vietu tepat netālu pie parka.

– Jā, parkā uz soliņa nesteidzīgi dzert labu kafiju – daudzreiz par to vaļējām acīm sapņoju savā “cietumā”, – Alise klusu saka.

– Nu tad dodamies piepildīt sapņus!

– Tiešām sapņi piepildās? – viņa izčukst jautājumu drīzāk sev, nevis man.

– O jā, Alise, sapņi piepildās!

Tunelī kāds spēlē saksofonu. Skaņa atbalsojas logu ailās, vārtrūmēs, torņu spicēs un parka koku zaros. Un ritmu tai piešķir soļu troksnis uz bruģa. Liepas zied. Medaini saldā smarža pārņēmusi rāmo un vakara saules pielieto pilsētu. Pievakare.

Tik daudz ir piedzīvots šajā pilsētā – lielākā laime, lielākās sāpes, neticami pārsteigumi, augstākie sasniegumi, sirdi plosošas vilšanās un dvēseli spārnojoša mīlestība. Viss tik zināms un pazīstams: ēkas, palodzes, kāpņu telpas un bēniņi, parki un soliņi, kas uz brīdi bija kļuvuši par mājām, un krustojumi, kuros divi aizgājuši katrs uz savu pusi. Teju katrai vietai pilsētā ir savs stāsts. Un mans stāsts.

Šis ir mans pārmaiņu stāsts.

Man blakus sēž jauna sieviete un rokās tur milzīgu papīra kafijas krūzi. Viņas nogurušās, bet smaidošās acis vēro cilvēkus parkā. Viņa ik pa brīdim apslapina lūpas melnā kafijā. Viņa ir laimīga. Atbrīvota. Vismaz man šķiet, ka laime izskatās tieši tā, tieši šādi. Iespējams, viņai šķiet, ka es esmu viņas dzīves pārmaiņu cilvēks, bet tikpat ļoti viņa ir manu pārmaiņu cilvēks. Viņa, kas bijusi visu nosodīta un izraidīta, viņa, kas pielāvusi kļūdu un saņēmusi sodu par to. Viņa, kas savu kļūdu atzinusi un nožēlojusi, ir pelnījusi piedošanu un jaunu sākumu. Ar sava stāsta skaudrumu un patiesumu viņa arī manī ir atraisījusi ilgas pēc šāda patiesuma.

– Alise, kas būs pirmais, ko tu rīt no rīta izdarīsi? – pārtraucu ieilgušo klusumu.

– Atradišu skapī – vai kastē, ja manām lietām skapī vairs nebūs atvēlēta vieta, – kādu skaistu kleitu, – viņa aplūko savas nodilušās džinsa bikses, – un aizbraukšu uz pludmali. Iegremdēšu basas pēdas smiltīs un vienkārši ieelpošu brīvību. “... *memories su*k, but they can't hurt me...*”⁴ Tagad es esmu brīva no tām.

– Uz pludmali?

– Jā. Pilsētā to nav iespējams izdarīt, tikai pie okeāna.

– Alise, šeit nav okeāna! Šeit ir jūra! – Pasmaidu.

– Bet horizontu neredz. Katrā jūrā ir maza daļa okeāna. Tie satiekas. Un es ticu, ka šajā jūrā ir atplūdusi arī maza daļa no “mana okeāna”, no tā, kura brīvību vēlos sajaut.

Lūkojos Alisē, skatos, kā viņa runā, un mēģinu notvert tās mieru un bezbailību. Jā, tieši bezbailību, jo viņa neko nezina par mājām, skapi vai kasti, kur šovakar jāatgriežas, tomēr ir mierīga un vienkārši bauda kafiju. Arī es neko nezinu par savu rītdienu. Man tik ļoti gribas viņai pajautāt, vai rīt no rīta arī es drīkstu uzvilkt kleitu un kopā ar viņu basām pēdām stāvēt pludmales smiltīs un elpot brīvību. Vienkārši elpot.

Atraisu šalli un atpogāju žaketi. Pēdas lakādas augstpapēžu laiviņās pēkšņi šķiet tik cieši saspīestas, ka burtiski smeldz, man liekas, ka tālāk tajās paiet nespēšu, ka pēdas jau tagad gribētu būt basas un iegrimt siltās pludmales smiltīs. Kā pēdas var ilgoties pēc tā, ko gandrīz nepazīst? Bet šis nav stāsts par manām pēdām – es pati esmu kļuvusi pavisam cita. Man vienmēr viss ir bijis perfekti: mati ciešā copē, neuzkrītošs, bet izsmalcināts dienas grims, ko pēc nepieciešamības var papildināt ar

asinssarkanu lūpu krāsu, iestīvinātas blūzes, nevainojami izgludināts kostīms, ar somu saskaņotas augstspāpēju laiviņas, askētiskas rotas un rokaspulkstenis. Šāda nevainojama, viegla un gracioza es slīdu cauri darba dienām, kas reizēm pārvēršas par darba diennaktīm bez brīvdienām. Darba dzīve. Tāda ir mana dzīve. Kāda vēl pludmale? Kādas vēl basas pēdas un brīvības elpošana? Ak, Marija, Marija, tu taču pati tam netici.

Prātā ieskanas Gregorija “Madī, Madī...”. Kāpēc citu teiktais pārlicina vairāk nekā pašas iekšējās balss sacītais? Kāpēc viedoklis no malas ir tik svarīgs? Kā to neitralizēt? Kā sevi pārlicināt: “Marija, svarīgākais un pareizākais ir tavas sajūtas un pārlicība! Vienīgi tu zini, kas der un ir nepieciešams tieši tev. Marija, nu paskaties uz Alisi! Viņa visu dzīvi ir sagriežusi kājām gaisā, meklējot sevi un ļaujot sajūtai par sevi būt svarīgākai par citu viedokļiem. Ja Alise var, tad taču tu arī vari!” Vai varu?

– Marija, es zinu, ka tu mani nesaproti, – Alise pārtrauc manas pārdomas. – Es te tāda stāvu savas dzīves “Hirosimas” vidū – uz pelniem, uz krāsmatām, netīra un bez mazākās priekšnojautas par nākotni –, un mana vienīgā vēlēšanās ir nokļūt pludmalē. Bezatbildīgi un vieglprātīgi?

– Nē, es tā nedomāju. Es arī...

– Gan jau mazliet domā: kā var būt tik nenobriedusi persona manā vecumā? Marija, es taču zinu, ka, stāvot ar basām pēdām pludmales smiltīs, savu dzīvi nesakārtošu. Bet šobrīd tas ir vienīgais, par ko man ir pārlicība, ka tas nav nepareizi un nevienam nenodarīs pāri. Ka tas šobrīd nenodarīs pāri man pašai. Lēnām

likt soli pa solim, un likt to drošā vietā. Marija, es esmu bijusi tajā purvā, kur ir akači un dēmoni, esmu skrējusi aizvērtām acīm, kritusi, grimusi un slikusi. Tu mani esi no tā izvilkusi. Man vienkārši vairs nav tiesību rīkoties neapdomīgi un sasteigti.

– Alise, tu pati tiki laukā no tā purva.

– Es netiktu, ja tu man nebūtu padevusi roku.

– Alise, vai tagad tu palīdzēsi man? Tikl laukā no mana purva?

Sarunu pārtrauc savāda izskata jaunietis, kurš pienācis mums ļoti tuvu klāt un cieši skatās acīs te vienai, te otrai. – Katrs, kas mēs esam šeit, ir pārkāpis kādu no Dieva baušļiem, bet Dievs ir brīnišķīgs. Viņš ikkatram dāvā žēlsirdību, ja vien tas ir pazemīgs un atzīst savas kļūdas.

– Dievs man netic, – klusi pie sevis nomurmina Alise.

– Nevajag, – pieliecos viņai tuvāk un iečukstu ausī.

– Viņš neizskatās pie pilna prāta, neklausies viņā.

– Mēs neviens neesam. – Alise pasmaida. – Neviens nav pie pilna prāta.

– Un pienāks diena, kad mēs visi stāsimies Viņa priekšā un atbildēsim par saviem nodarījumiem. Katrs viens, par katru savu ikvienu nodarījumu – labu vai sliktu. – Jaunietis, aizejot pa taciņu dziļāk parkā, turpina runāt ar sevi vai ar pretimnācējiem, nevar saprast.